

Dünyadaki ilk kadın teşkilatlanması olan Bacıyân-ı Rum: Kadın Ahiler ve kadınların Ahilikteki statü ve rolleri

Songül Karaca Aydın¹

¹Atatürk Üniversitesi, Hukuk Fakültesi, Erzurum, Türkiye (songulkaraca.aydin@atauni.edu.tr)

*Sorumlu Yazar:
(songulkaraca.aydin@atauni.edu.tr)

Araştırma Makalesi

Ahntı: Aydın, S. K. (2024). Dünyadaki ilk kadın teşkilatlanması olan Bacıyân-ı Rum: Kadın Ahiler ve kadınların Ahilikteki statü ve rolleri. *Kültürel Miras Araştırmaları Dergisi*, 5(2), 53-59.

Geliş : 05.08.2024
Revize : 22.09.2024
Kabul : 26.08.2024
Yayınlama : 31.12.2024

Özet

Sivil bir örgütlenme olan Ahilik, Anadolu'da Selçuklulardan başlayarak Osmanlı devletinin son dönemlerine kadar etkin bir şekilde varlığını sürdürmüş sosyo-kültürel ve sosyo-ekonomik dayanışmayı esas alan bir kurumdur. Kurulduğu dönemde Ahiler "Ahiyan-ı Rûm" adı altında bir araya gelirken, kadınlar ise özel olarak "Bacıyân-ı Rûm" adıyla örgütlenmişlerdir. Bacıyân-ı Rûm'un kuruluşu kadın faaliyetlerine yönelik olması ve kadınlara yönelik toplumsal algıya da şekillendiren bir etkiye sahip olması sebebiyle bir kadın hareketi olarak nitelendirilmektedir. Bacıyân-ı Rûm kadın örgütlenmesi, sosyal hayatta, ticaretle ve birçok alanda önemli bir faktör olmuştur. Yapı, ustacırlık ilişkisine ve mesleki eğitime önem vererek kadınların mesleki devamlılığını sağlamış ve kadın zanaatkârları ayakta tutarak geleneksel yapılarını korumuştur. Tarama modeline dayanan bu çalışmada amacımız, dünya tarihinin ilk kadın örgütlenmesi olarak bilinen Bacıyân-ı Rûm kadın teşkilatı ve kadın ahilerin bu teşkilatlanma içindeki rolü ve statüsü hakkında aydınlatıcı bilgiler sunmaktır. Bu amaç doğrultusunda, Bacıyân-ı Rum ile ilgili mevcut çalışmalar ışığında teşkilatın kurulmasına etki eden sebepler üzerinde durulmuş, Bacıyân-ı Rum mensubu kadınların faaliyet alanları ve bu yapının günümüze olan yansımaları ele alınmıştır. Yapılan literatür taraması sonunda; Bacıyân-ı Rûm kadın teşkilatı varlığını sürdürdüğü dönemlerde iktisadi, ticari, eğitim, sanat, sosyal ve kültürel alanlarda kadınları eğittiği ve desteklediği görülmüştür. Ayrıca Türklere özgü olan bu yapılanma günümüze doğrudan ya da dolaylı olarak birçok yönüyle izlerini aktarmıştır.

Anahtar Kelimeler: Ahilik, Kadın, Bacıyân-ı Rum, Fatma Bacı, Kadın Örgütü, Sivil Toplum.

Bacıyan-I Rum, the first women's organisation in the world: Women Ahis and their status and role in Ahism

*Corresponding Author:
(songulkaraca.aydin@atauni.edu.tr)

Research Article

Citation: Aydın, S. K. (2024). Bacıyan-I Rum, the first women's organisation in the world: Women Ahis and their status and role in Ahism. *Journal of Cultural Heritage Research*, 5(2), 53-59.

Received : 05.08.2024
Revised : 22.09.2024
Accepted : 26.08.2024
Published : 31.12.2024

Abstract

Ahism, a civilian organisation, is an institution based on socio-cultural and socio-economic solidarity that has existed effectively in Anatolia from starting of the Seljuks period until the last periods of the Ottoman Empire. While Ahis were organised under the name of "Ahiyan-ı Rûm", women were specially organised under the name of "Bacıyân-ı Rûm". The establishment of Bacıyân-ı Rûm is described as a women's movement because it is oriented towards women's activities and has a shaping effect on the social perception of women. Bacıyân-ı Rûm women's organization has been an important factor in social life, trade and many other fields. By giving importance to the master-apprentice relationship and vocational training, the structure ensured the professional continuity of women and preserved its traditional structures by keeping female craftsmen alive. Our aim in this study, based on the survey model, is to provide enlightening information about the Bacıyân-ı Rûm women's organization, known as the first women's organization in world history, and the role and status of women ahis within this organization. For this purpose, in the light of existing studies on Bacıyan-ı Rum, the reasons that influenced the establishment of the organization were emphasized, and the areas of activity of women who were members of Bacıyan-ı Rum and the reflections of this structure on the present day were discussed. At the end of the literature review; It has been observed that the Bacıyân-ı Rûm women's organization educated and supported women in economic, commercial, educational, artistic, social and cultural fields during its existence. In addition, this structure, which is unique to the Turks, has transferred its traces, directly or indirectly, to the present day in many aspects.

Keywords: Ahilik, Women, Bacıyân-ı Rum, Fatma Bacı, Women's Organisation, Civil Society,

1. Giriş

Arapça kökenli olan ve “*kardeşim*” anlamına gelen ahi kelimesi eski Türkçe metinlerde “*cömert, eli açık, konuksever ve yiğit*” gibi anlamlara gelen “*Akı*” kelimesinden geldiği ve eş anlamlı olduğu belirtilmektedir (Karasoy, 2003). Türk Dil Kurumu’na göre; “*Kökleri eski Türk törelerine dayanan ve Anadolu’da yüksek bir gelişim gösteren esnaf, zanaatçı, çiftçi vb. bütün çalışma kollarını içine alan ocak*” olarak tanımlanmıştır (TDK, 2024). Alan çalışmalarına bakıldığında ahi teşkilatı birçok alanda halkı yetiştiren, mesleki ve ahlaki açıdan onları geliştiren bir yapılanma olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu sebeple ahilik, alan yazınında genel olarak esnaf ve sanatkâr birliğini ifade eder.

Ahilik teşkilatı, ilk olarak Anadolu Selçuklular zamanında kurulmuş ve 13. yüzyılın başlarında Osmanlı Devletinin kurulmasında rol oynamış ve yine bu dönemde esnaf ve sanatkârları bu çatı altında örgütleyerek büyük bir gelişme göstermiştir (Aydın, 2020). Teşkilatlanma temelinde dini ve toplumsal bir yapı olarak kurulmuş olup, 15. yüzyıla kadar da esnaf ve sanatkârlar kuruluşu olarak varlığını devam ettirmiştir (Çağatay, 1989). Kayseri’de debbağ hane (deri işleme yeri) kuran Ahi Evran, Müslüman Türk esnafını ahi adıyla örgütlemiş ve dönem hükümdarlarının desteğiyle de bu teşkilatlanmanın tüm Anadolu’ya yayılmasında etkin bir rol üstlenmiştir (Bayram, 2012). Ahi Evran örgütlemiş olduğu bu yapılanmada debbağlık sektörü dışında 32 çeşit meslek kolunu da örgütlemiş, esnaf ve sanatkârın lideri olmuştur (Bulduker, 2020). Ahilik teşkilatlanması, devlet otoritesinin baskısıyla değil tamamen halkın gereksinmelerini karşılamak için halk tarafından kurulan bir sivil örgüttür (Demir, 1996).

Ahi teşkilatı fütüvvet anlayışıyla yapılandırıldığı ve bu düşünce tarzının bir yansımasıdır. (Düşükcan ve Başdaş, 2019). Alman araştırmacı Franz Taeschener Ahi teşkilatının kaynağının “Fütüvvet” olduğunu ve “Fütüvvet”in Anadolu’da yaygınlaşmış şeklinin ise *ahilik* olarak adlandırıldığı ifade etmektedir. Aslında Fütüvvet anlayışında esnaf ve zanaatkar olma zorunluluğu bulunmazken, Ahilikte bu zorunluluk vardır. (Bayram, 1999, Bayram, 2012). Bu özelliğiyle de Ahilik Türklere özgü bir yapılanma olarak görülmüştür.

Ahilik kurumunun kuruluş amacı esnaf ve sanatkârlar arasında yardım ve dayanışmayı sağlamak, onların problemlerine çözüm bulmaktır. Bunun dışında yardıma ihtiyacı olanlara yardım ederek toplumda huzur ve refah ortamının oluşmasını sağlamak, bilim, sanat, ahlakın ışığında ekonomik, sosyal ve kültürel faaliyetler düzenlemek gibi birçok görevi bulunmaktadır (Abay, 2022). Ahi teşkilatlanması, topluma hizmet sunma vizyonu ile çalışma şekliyle iş ve ahlak disiplini usta, çırak, kalfa vs. hiyerarşisiyle çalışmayı ilke haline getiren sanayi, ticari, siyasi, askeri, sosyal ve kültürel faaliyetlerde bulunan teşkilatlanmadır (Aslan, 2013). Görüldüğü üzere, Ahi teşkilatlanmasının temelinde zanaatkarları ve meslek dallarını korumak, onları yönlendirerek üretimi kontrol etmek bulunmaktadır.

Ahilik yapı bakımında çok güçlü bir sivil örgütlenmedir. Ahi yapılanması devlet örgüt şeması içinde bir yapılanma olmadığı gibi devlet yapısına karşı hareket eden bir örgüt de değildir (Abay, 2022). Ahi teşkilatlanması sadece esnaf ve zanaatkarlar arasında

yardım ve dayanışmayı sağlamamış farklı alanlarda da varlığını hissettirmiştir. Devlet otoritesinin olmadığı noktada görev alıp oradaki boşluğu doldurmayı da amaçlamıştır (Tatlıoğlu, 2012). İnsanların ve esnafın menfaatlerini merkezi yönetime karşı demokratik ve güçlü bir şekilde savunması bunun bir göstergesidir. Ahilikte, sanat ve ticaret ahlâkı, üreten ve tüketen kişilerin çıkarları koruma amacı güdüldüğünden ahilik, tüm topluma hizmet eden önemli bir yapılanmadır.

Her mesleğin bir ahisi bulunur, ahilerin başkanlığını yapan (Ahi Baba) ahilik hiyerarşisinin en üstünde bulunur. Ahi teşkilatının esas aldığı fütüvvetnamelerde, Ahilik teşkilatında en alt rütbeden, en üst rütbeye kadar hiyerarşik yapılanma ve herkesin uyması gereken kural adap ve erkânlar, en ince detaylarına kadar belirlenmiştir (Yüksel, 2019).

Ahlaka, sanata ve ilime çokça değer verilen Ahilikte, kadınların da sosyal ve ekonomik hayatta önemli noktada yeri olduğu görülmektedir. Ahilikte cinsiyet ayrımına yer verilmemiş, kadınların sosyal ve ekonomik hayattan uzak kalmaları fikri güdülmemiştir. Kadınların teşkilatlanıp gelişebilmesi, ekonomik ve sosyal hayatta yerlerini alabilmeleri için yapılanmalar oluşturulmuştur. Ahilerin kadın kolu olarak görev yapan bu teşkilatlara Bacıyân-ı Rum denilmiştir. Bu örgüt kuruluş amacıyla dünyadaki ilk kadın teşkilatı olma özelliğini taşımaktadır (Sırım, 2015). Kadınların bir araya gelerek oluşturduğu bu sosyal, kültürel, ticari ve siyasi örgüt Ahi teşkilatından farklı değildir. Nitekim Bacıyân-ı Rûm yapılanması Ahi teşkilatının bir tür kadın koludur. Ahilik teşkilatındaki tüm ilke ve kararları Bacıyân-ı Rûm mensupları için de geçerlidir (Demir, 2000). Bu sebeple Anadolu Kadınları Teşkilatı, Ahi teşkilatlarını tamamlayıcı nitelikte bir yapıdır.

1.1. Ahilikte kadın ve Bacıyân-ı Rûm (Anadolu Kadınlar Birliği)

Bacıyân-ı Rûm bir diğer adıyla Anadolu Kadınlar Birliği, XIII. yüzyılda, Anadolu’da Ahi teşkilatının kadınlar kolu olarak, Türkmen kadınlar tarafından oluşturulan bir yapıdır (Erdem ve Yiğit, 2010). Geniş kapsamlı ve çok yönlü çalışma alanlarına sahip olan bir yapı olmakla birlikte dünyada kurulan ilk kadın örgütlenmesi olarak da adlandırılır.

Yapılan literatür çalışmalarında bu yapıya çok fazla değinilmediği için Bacıyân-ı Rûm’un özü tam olarak aydınlatılamamıştır. İlk olarak Osmanlı tarihçisi Aşık Paşazade *Tarih-i Âl-i Osmanlı* adlı eserinde bu kadın yapılanmasından bahsetmiş ve Orta Asya’dan Anadolu’ya göç eden Türklere tarafından kurulan dört önemli sosyal zümre arasında (*Gâziyân-ı Rûm, Âhiyân-ı Rûm, Abdalân-ı Rûm, Bacıyân-ı Rûm*) Bacıyân-ı Rûm’a da yer vermiştir (Aşık Paşazade, 1332).

Aşık Paşazade’nin dört sosyal grup arasında Bacıyân-ı Rûm’a yer verilmesi, bu yapının Ahilik teşkilatları kadar kıymetli çalışmalar yaptığı ve aynı statüde hizmetler verdiğinin göstergesidir. Söz konusu teşkilatlanma yabancı yazarların dahi dikkatini çekmeyi başarmıştır. Öyle ki Alman araştırmacı Franz Taeschener, Ahi Teşkilatı ile aynı dönemde kurulan bu teşkilatın varlığına ve o asırda Türk kadınlarının böyle bir sivil teşkilatlanmayı kuracak kadar güçlü ve bilgili

olduğuna inanmamıştır. Bu sebepten hareketle bunun bir yazım hatası olabileceği üzerinde durmuş ve *Hacıyân-ı Rûm* veya *Bahşiyân-ı Rûm*'un yanlışlıkla *Bacıyân-ı Rûm* olarak yazıldığını iddia etmiştir. Fakat daha sonraki dönemlerde yapılan araştırmalarda; Fuad Köprülü, Âşık Paşazâde'nin bahsettiği yapıyı Bektaşî rivayetleri ve farklı kaynaklarla da doğrularak tarihçi Franz Taeschner'in yazım hatası dediği tezinin doğru olmadığını tespit etmiştir (Bayram, 2008). Fuat Köprülü bu tespitiyle Anadolu kadınlarının bağlı olduğu bir teşkilatın varlığına dikkat çekmiştir.

Mikail Bayram ise bu yapının Selçuklu Sultanı I. Gıyaseddin Keyhüsrev döneminde Selçuklu Devleti'ni yeniden oluşturma çalışmasının bir parçası olduğunu ve devletin destek ve gözetiminde yapılandırıldığını belirtmiştir (Bayram, 2001). Bayram'ın *Bacıyân-ı Rûm* örgüt yapısı için belirttiği görüşün aksine Gültepe, söz konusu teşkilatlanmanın tamamen kendine özgün ve Ahi yapılanmasından bağımsız bir şekilde oluştuğunu ileri sürmektedir. Gültepe bu tezini *Bacıyân-ı Rûm* yapılanmasının köken olarak çok eskilere "*Turanlı savaşçı kadınlara - Amazonlara*" dayandırarak tamamen özgün bir kuruluş olduğunu belirtmiştir (Gültepe, 1999-Gültepe, 2008). Yapılan araştırmalar ve eldeki bilgiler ışığında; *Bacıyân-ı Rûm* teşkilatı Anadolu'da Türkmen kadınlar tarafından kurulmuş ve topluma hizmeti esas almış bir kadın yapılanması olduğunu söyleyebiliriz.

Kurulduğu dönemde bu teşkilat "*Fakiregan*" yani Hanım Dervişler şeklinde adlandırılıyordu. Ancak bu yapı içerisinde genç kızlar ve kadınlar birbirlerine "*Bacı*" diye hitap ettikleri için bu kadın ve kızların oluşturdukları teşkilatta daha yaygın olarak "*Bacıyan*" dendiği görülmektedir (Bayram, 2008). Barkan ise çalışmasında arşiv belgelerine dayandığı *Bacıyân-ı Rûm* mensubu kadınların "*Kız Bacı, Ahi Ana, Sıgırı Hatun ve Sıgırı Hatun, Hacı Fatma, Hacı Bacı, Hundi Hacı Hatun, Süme Bacı*" ismiyle anmıştır. Ayrıca bu kadınların, Tekke veyahut Zaviye yöneticileri olduklarını ve kadın tekkelerinin şeyhleri olduğunu belirtmiştir (Barkan, 1942).

Ahilik Teşkilatı içinde kadınlara değer verilirdi ve kadınların sosyal ve ekonomik hayatın içinde etkin bir şekilde var olmaları desteklenirdi. Kadınların bir araya gelip gelişebilmesi için Ahi Evran'ın eşi Fatma Bacı, dünyanın ilk kadın teşkilatı olan *Bacıyân-ı Rûm*'u (Anadolu Kadınlar Birliği) kurmuş ve kadın gücünün ekonomik hayata faal olmasını sağlamıştır. Fatma Bacı öncülüğünde kurulan bu teşkilatlanma başarı sağlamış; kadınlar ürettiklerini pazarlarda satmış ve bu pazarlarda "*Kadın Pazarı*" oluşturarak kendilerine bedenlerde özel yerlere sahip olmuşlardır (Erbaşı, 2012). Mikail Bayram'a göre *Bacıyân-ı Rûm*'un başlangıç noktası salt kültürel nedenler değil, birçok yönden bir ihtiyaç üzerine doğmuştur. *Bacıyân-ı Rûm* teşkilatının oluşmasını zorunlu kılan sebep, bazı meslek gruplarının kendi içinde yeni ihtiyaçlar doğmasıyla yeni meslek gruplarına olan gereksinimden kaynaklanmaktadır. Bu açıklamaya örnek verecek olursak; deri atölyelerinde işlenen derilerden çıkan yünler yan ürün olarak kalmıştır. Bu yan ürünlerin değerlendirilebilmesi için de örgü ve dokumacılık alanlarının yaygınlaşması gerekliliği ortaya çıkmıştır. Ahilik teşkilatının kurucusu olan Ahi Evran da dönem kadınlarının meslek öğrenebilmeleri ve ekonomik hayatta etkin bir şekilde var olmaları için eşi Fatma

Bacı'yı böyle özgün bir örgütlenme oluşturma noktasında yönlendirmiş ve desteklemiştir (Bayram, 1999-Tümer, Yiğit, 2010).

Teşkilat mensubu ahi kadınlar öncelikle Kayseri'de, Debbağların şeyhi ve esnaf ve sanatkârlar zümresinin lideri Ahi Evran tarafından kurulmuş olan sanayi sitesinde artık yün ve derilerin değerlendirilmesi amacıyla kendi çalışma alanlarını oluşturmuşlardır. Bu yünleri halı-kilim dokumanın yansira giysi üretiminde de değerlendiren ahi kadınlar, hiçbir cinsiyet ayrımına uğramadan Ahilerle birlikte eğitim görmüş, pek çok alanda faaliyet göstererek üretime katkıda bulunmuşlardır. Bu sebeple *Bacıyân-ı Rûm* üyesi ahi kadınlar ilk defa Ahi Teşkilatı (*Âhiyân-ı Rûm*) ile aynı dönemde ve neredeyse aynı şartlarda oluşumunu tamamlamıştır. Kayseri'de faaliyet gösteren ahi kadınlar kendilerine tahsis edilen bu çalışma alanında icra ettikleri işyerlerinde faaliyetlerini sürdürmüş, zamanla ilerleyerek başta Konya, Kırşehir ve Ankara olmak üzere, Anadolu'nun birçok şehir ve kasabalarına bilgi, beceri ve birikimlerini taşımışlardır (Bayram, 2008). 14.yüzyılın sonlarında Moğol istilasıyla karşı karşıya kalan Ahiler ve Ahi kadınları Anadolu'ya göç etmiş ve ahi teşkilatının tüm öğretilerinin Anadolu'ya yayılmasında etkili olmuşlardır. Buldukları coğrafyadan ayrılmak zorunda kalan bu teşkilatlanma, Anadolu'da Kayseri, Konya ve Kırşehir başta olmak üzere gittikleri yerlerde yeni birlikler oluşturarak bildiklerini buradaki yerel halka öğretmişlerdir. Böylelikle kadın ahiler göç ettikleri yerlerde bile kadınları üretime yönlendirmede aracı olmuşlardır. Sadece el sanatlarında değil, bunun yanı sıra hayvan bakımı ve tarım gibi alanlarda da faaliyet göstererek ve ürettiklerini pazarlarda satarak iktisadi hayattaki varlıklarını göstermişlerdir (Erdem, 2009)

Bacıyân-ı Rûm yapılanmasının önem arz eden hususlarından biri de bulunduğu dönemde sosyal yaşamda hiçbir baskı ve engellemeye maruz kalmamasından dolayı bulunduğu coğrafyada faaliyetlerini rahat bir şekilde yürümüş olmasıdır. Teşkilat mensubu kadınlar kimi tekkelerde kendileri için ayrılan kısımlarda kalmışlardır. Antalya da bulunan kale içi Ahi Kızı Teknesi'nde kadınlar için tahsis edilen "*kadınlar mahfili*" adlı bölüm buna örnek olarak gösterilebilir. Bu yapılanma gücünü sadece Anadolu'da değil, Türkmenistan sınırları içinde tarihi İpek yolu güzergâhı üzerinde kurulmuş olan Merv şehrinde de kendini göstermiştir. Kadın ahilerin Merv şehrindeki toplumsal rolünün erkeklerle eşit olduğu yapılan literatür çalışmalarında görülmüştür. Ayrıca *Bacıyân-ı Rûm* teşkilatının kurucusu Fatma Bacı'nın kardeşi Amine Hatun, Şam'da bir Ahi zaviyesinde şeyhlik yapması, kadınlara verilen önemin bir göstergesidir (Altaş, 2017).

1.2. Ahi kadınların *Bacıyân-ı Rûm* teşkilatı içindeki görev ve statüleri

13. yüzyılda örgütlenen bu yapılanma ile alakalı olarak çok az sayıda kaynak bulunmakta bununla birlikte bu kaynaklarda ahi kadınların faaliyetleri ile ilgili bilgilere rastlanmaktadır. Kuruluş dönemi itibariyle ahi teşkilatları toplumsal cinsiyet eşitliğine fazlasıyla özen göstermişlerdir. Ahi kadınların da mevcut örgütlenme içinde bağımsız statüleri ve rolleri bulunmaktadır (Aydın, 2016). Ahilik kurumu içinde kadınların

bulduğu mevki ve üstlendiği görevler bu yapılanmanın evrensel anlamda bağımsız olarak kurulan ilk kadın örgütlenmesi olduğunun büyük bir göstergesidir. Dolayısıyla Bacıân-ı Rûm yapılanmasının kadınlara yönelik çalışmalarda ön plana çıkması durumu bu örgütlenmenin bir kadın hareketi olduğunun kanıtıdır.

Anadolu'da genellikle ahi birimleri bir ahi başkanı tarafından kurulup yönetilir ve bu birimler etkinliğini yürüttüğü coğrafyada bağımsızdırlar. O dönemde ahiler halkı sosyal kültürel ve dini meselelerde eğitim yönlendiren bir rol üstlenmişlerdir. Bulduğu dönemin ve şartların etkisiyle ahi kadınları öne çıkan görevleri arasında; tarım ve hayvancılık, çadırcılık, keçecilik, boyacılık, halı ve kilimcilik, dokuma ve örgücülük, nakışçılık ve çeşitli kumaşların imal edilmesi gibi işler bulunmaktadır. Kadın ahiler sadece meslekî alanda sorumluluk almamış; yetim, kimsesiz genç kızları himaye etmek, onların eğitimleri ve evlenip ev sahibi olmalarından sorumlu olmuşlardır. Ahi kadınların bir başka sorumluluğu da yalnız kimsesiz kadınların bakımı ve ihtiyaçlarının giderilmesidir. Ayrıca ahi zaviyelerine gelen misafirlere yemek hazırlamada, hizmette, savaş dönemlerinde ordunun lojistik anlamda ihtiyacı olan elbise ve savaş malzemelerinin bakımı ve onarımında görev almışlardır. Askeri alanda yapılan çalışmalara bir örnek verecek olursak; Osmanlı Devleti'nin kuruluşu zamanında piyadelerin ilk üniforması ve Yeniçerilerin kullandığı "bükme eliftac" adı verilen keçeler ahi kadınlar tarafından üretilmişti. Ekonomik anlamda ise el sanatlarıyla uğraşarak büyük maddi katkılar sağlamış ve bu yapılanma ile kadın gücünü iktisadi hayata yansıtılmışlardır (Gündüz, 2012- Bayram, 2002, 2008).

Ahi yapılanmasında olduğu gibi Bacıân-ı Rûm teşkilatı da çalışmalarını sadece ekonomik faktörü birincil sebep yapmamış, yapılanmaya ruh katarak eyleme dönüştürmüştür. Ahi Kadınlar neredeyse her alanda kızlara ve kadınlara eğitim vermiş, iktisadi ve sosyal alanlarda maddi ve manevi anlamda yapıyı kendi içinde bağlı kılarak yapının esas özünü ortaya koymuşlardır. Bunlardan biri bu teşkilat mensubu kadınların iş birliği ve beraberliğiyle çalışmayı temel değerlerinden biri olarak görmeleridir. Bacıân-ı Rûm üyesi kadınlar gerek kendi aralarında gerekse Ahi teşkilatıyla ortak faaliyetlerde bulunmuşlardır. Bu çalışmalarda tüm üretim alanlarında iş birliği sayesinde son derece etkin çalışmalar yürütmüşlerdir (Sırım, 2015). Bu durum usta-çırak ilişkisine ve yapılan kılavuzluğun da kadınların birbirlerine destek olma kültürünün varlığına işaret etmektedir (Akgül, 2021).

Söz konusu kadın yapılanması mesleki deneyim ve destek anlamında kadınlara yönelik faaliyetlerde bulunmuşlardır. Çok erken yaşlarda genç kızların yeteneklerinin ve beceri alanlarını keşfederek onlara bir meslek kazandırmak, bu mesleğin inceliklerini öğrenmek üzere mesleki destek vermişlerdir. Dolayısıyla kadınlara yönelik meslek edindirme ve meslek edindikten sonra bile destek sağlanması konusunda kadınlara girişimci olmaları noktasında yol göstermişlerdir (Tathlıoğlu, 2012- Köken ve Büken, 2018). Bacıân-ı Rûm kadın yapılanması bilhassa kadınların üretime yönlendirilmesi hususunda özellikle girişimciliğe destek vermektedir (Altın, 2020). Bu çerçevede değerlendirecek olursak; Ahi teşkilatı içinde yer alan Bacıân-ı Rûm'un yıllar önce

kadınların istihdamı konusunda onlara uygun şartları sağladığını ve gerekli teşvikleri yaptığını söyleyebiliriz.

Bunun dışında Bacıân-ı Rûm teşkilatına bağlı kadınlar, iş hayatında kendine yer edinen diğer kadınlarda da bu değerlerin uygulanması noktasında etkindirler (Bulut, 2020). Buldukları coğrafyada yer alan kadın teşkilatı lideri Ana Bacıların, Ahi ocaklarından aldığı bilgileri kendi teşkilatındaki kadınlara aktarması ticari ahlakla iş yapma kültürünün bacılarda da olduğunu göstermektedir. Böylece teşkilatlarda verilen mesleki eğitimlerin temelini ticaretin ahlaklı yapılması oluşturmaktadır.

Kadın ahiler İstanbul gibi anakent bir vilayet başta olmak üzere pek çok ilde okul ve çeşme gibi çeşitli eserlerin ortaya konulmasını sağlamışlardır. Bu eserlere örnek olarak Asude Hatun Mektebi, Esmâ Sultan Mektebi, Gülfem Hatun Mektebi, Fatma Ana Çeşmesi gösterilebilir (Çalışkan, 1998).

Ahi birlikleri özerk ve sivil toplum yapısındaki oluşumuna bakıldığında demokratik seçimlerle yiğitbaşları seçilirdi (Demir, 2011). Sosyal, ekonomik, kültürel ve ahlâki ilkeleriyle Ahilik kültürü, fertlerin hak ve özgürlüklerine ayrıca önem vermektedir.

1.3. Bacıân-ı Rûm'un günümüze yansımaları

Yüzyıllardır tüm toplumlarda kadınların çeşitli statüleri olmuştur. Kadınlar açısından bu farklılıklar değerlendirirken hem toplumsal yapıyı, hem de siyasi faktörleri göz önüne bulundurulmaktadır. Geçmiş dönem Türk toplumlarına bakıldığında kadınlar daima siyasi, hukuki ve askeri alanda önemli görevler alarak erkeklerin yanında yer almışlardır.

Tarihi süreçte göçebe ve yerleşik Türk kavimlerinde kadınlar kültürel ve sanatsal faaliyetlerde bulunmuş, vakıflar kurmuş ve sosyal hayatın içinde birçok alanda etkin bir şekilde var olmuşlardır. Kadınların yapmış oldu bu sosyal faaliyetler içinde en göze çarpan ise XIII. yüzyılda Anadolu'da kurulan Bacıân-ı Rûm'dur (Akgül, 2014). Kadınların üretime katılımını sağlamada, meslek edinmelerinde, bilimsel ve sanatsal alan gibi birçok yerde faaliyetleri olan bu teşkilatlanma, dünyada ilk kadın yapılanmasını oluşturarak diğer ülkelere öncülük etmiş bir kurumdur (Bayram, 2008). Ahilik teşkilatlanması içinde var olduğu bilinen ve Ahilerin kadınlar kolu olarak nitelendirilen Bacıân-ı Rûm'un (Anadolu Kadınlar Birliği), günümüzdeki yansımalarına bakıldığında etkinlik alanı ve faaliyetleri açısından, köklü bir sivil toplum kuruluşudur.

Bacıân-ı Rûm'un ve bugünkü kurumlar tarafından oluşturulan kadın yapılanmalarının, ortak amacı kadınları yetiştirmek, kadınlara toplumda bir yer kazandırmak, grup psikolojisiyle hareket etmek ve üretimi artırmak bulunmaktadır. Şu var ki tüm bu ortak amaçların dışında, bugün ekonomik şartlarında beraberinde getirdiği tek olma duygusu ortak hareketin sağlanmasında engeller koymaktadır. Ayrıca günümüz ticari hayatında kalitesiz ürün üretme, üretilen malın ederinden fazla fiyatlandırılması, haksız rekabete girişme gibi birçok olumsuzluklar bulunmaktadır. Dolayısıyla ahilik teşkilatının ve onun kadınlar kolunu oluşturan Anadolu Kadın Birliğinin ilke ve uygulamalarının tekrar hayata geçirilmesi önemli bir husustur.

Geçmişte olduğu gibi günümüzde de kadın emeği çok değerlidir. Dolayısıyla bu alanda pek çok kadın sosyal ve ekonomik yapılanmalar oluşturmuştur. Ülkemizde de kadınlara yönelik meslek edindirme kursları, kadın sığınma evleri, Çok Amaçlı Toplum Merkezi ve benzeri birçok kadın örgütlenmeleri, Bacıyân-ı Rûm geleneğinin günümüze yansması olarak görülebilir.

Bacıyân-ı Rûm teşkilatlanmasında görülen takım olma ve birlikte iş yapma üretebilme kültürü, günümüzde bir şekilde uygulanamamaktadır. Bacıyân-ı Rûm'da kadınlar sanayi sitelerinde yan yana dükkânlarda faaliyet gösterirken bugün kadınların birlikte çalışmaya yönlendirilmelerine karşın birçok yerde bu başarılı olamamıştır. Yine günümüzde kadınlara verilen meslek edindirme kursları sonunda çok az sayıda kendi işini kurabilen kadın bulunmakta ya da bu kursları yarıda bırakan kadınların varlığı da başarıyı engellemiştir (Akgül, 2014).

Yüz yıllar öncesi Selçuklu döneminde Türkmen kadınların kurup ve muvaffak olduğu Bacıyân-ı Rûm teşkilatlanması kadınların çalışma yaşamında varoluşları ve hem ekonomik hayatta hem de sosyal hayatta iyi bir konumda olmaları, günümüz kadınları için bir referans niteliğindedir. Bacıyân-ı Rûm şimdiki adıyla Anadolu Kadınlar Birliği, bugünkü kadın örgütlenmelerinin yapılanmasına bakıldığında etkinlik alanı ve faaliyetleri açısından, kılavuzluk yapan etkili bir sivil toplum örgütüdür.

2. Sonuç

13. yüzyılda Anadolu'da kurulmuş olan Bacıyân-ı Rûm teşkilatı bugün Anadolu Kadınlar Birliği olarak adlandırılmakta ve bu yapılanma aynı zamanda dünyada kurulmuş ilk kadın teşkilatı olma özelliğini taşımaktadır. Eğitimden ticarete, sanattan bilime kadar her alanda başarılarıyla kendini gösteren Türk kadınının tarihi süreç ve toplumsal macerasını aydınlatan Bacıyân-ı Rûm teşkilatı, Türk kadınlarının geçmişten günümüze sosyal ve iktisadi yaşamdaki etkin rolünü en iyi şekilde aktarmaktadır. Yazın çalışmaları ışığında Ahi yapılanması içinde kadınların varlık gösterdiği bir alan olduğunu söylemek mümkündür. Geçmişte kadınların maruz kaldığı kötü tutum ve davranışların aksine Bacıyân-ı Rûm teşkilatının varlığını sürdürdüğü çağda ve coğrafyada kadınların desteklendiğini toplumdan dışlanmadığını bunun aksine kadınların sosyal ve ekonomik hayatta aktif bir şekilde rol oynadığını, bu yapılanmanın kadınlara değer verdiğini görmekteyiz.

Bacıyân-ı Rûm Teşkilatlanması, kadınların kültürde, sanatta, edebiyatta, sosyal alanlarda, ekonomik alanlarda kalkınıp gelişmesini sağlamak ve gerektiğinde de eşlerinin yanında düşmana karşı vatan savunmasında mücadele için teşkilatlandırmıştır. Bacıyân-ı Rûm teşkilatı bulunduğu dönemde kadınlar arasında dayanışma, misafirperverlik, doğruluk gibi kavramların ruh bulup gelişmesine katkı sağladığı gibi Türk kültür ve dilinin de bulunduğu bölgelerde yayılmasını hızlandırılmıştır. 14. yüzyılın sonlarına doğru Moğol istilasıyla birlikte ahi kadınlar sınır bölgelere geçiş yapmışlardır. Gittikleri coğrafyalarda da Bacıyân-ı Rûm teşkilatları oluşturarak bilgi birikimlerini başta Konya ve Kırşehir olmak üzere bölge halkına öğretmişlerdir. Bir

eğitim ve öğretim ocağı olan Bacıyân-ı Rûm teşkilatlanması bir yandan mesleki eğitimle sanatkâr yetiştirmeye çalışılırken bir diğer yandan da mal ve hizmet üretiminde belirli yol ve kurallar da oluşturmuştur.

Günümüz kadınlarına referans niteliğindeki bu teşkilatlanma, Türk kadınlarının hem toplum içerisinde hem de devlet içinde etkin bir şekilde var olduklarının ve büyük bir değere sahip olduklarının göstergesi ve örneğidir. Bu örnek yapılanma, üreten kadınların toplum için ve özellikle kadınlar için ne kadar önemli olduğunu göstermiştir. Şöyle ki kadınların bir araya gelip örgütlenmeleri, kadınları yeteneklerinin olduğu alanda yetiştirmeleri, onların sosyal alanda var olmaları ve onlara toplumda bir yer kazandırmakla beraber onlarla birlikte hareket ederek üretim yapmak gibi ortak bir ortak amacı benimsemiş olmaları nedeniyle Bacıyân-ı Rûm teşkilatı ile günümüz kadın örgütlenmeleri arasında birçok benzerlikler bulunmaktadır.

Bacıyân-ı Rûm teşkilatı, kadınların sadece ev işlerinde değil çalışma hayatında da yer alabileceklerini göstermek açısından büyük önem taşımaktadır. Çünkü bu yapılanmada kadınlara sunulan eğitimler mesleki, kültürel, sanatsal ayrıca tasavvuf eğitimini de kapsadığı için kadınlar kendilerini birçok yönden geliştirebiliyor ve hayatlarına yön verecek kararları daha geniş bir bakış açısıyla değerlendirebiliyorlardı. Uzun yıllar önce bu teşkilat kadınlarının elde ettiği bu başarı günümüz kadınları için de çok değerli bir mirastır. 13. yüzyılda bu topraklar da kadın faaliyetlerinin günümüze oranla oldukça fazla olduğu bu teşkilatlanma ve kadınların sergilediği hizmet ve başarılar kadın sorunları çalışmalarına adına emsalsiz bir örnektir.

Sonuç olarak bu teşkilatlanmada çeşitli türde işlere ve mesleki eğitime çokça önem verilmiş, iş hayatındaki çekişme ve yarışmadan öte iktisadi, ahlaki ve sosyal davranış kuralları ortaya konulmuş, teşkilatlanma içinde iç denetimin sağlanmış, sadece iktisadi ve ticari değil sosyal ve kültürel faaliyetler de yürütülmüştür. Günümüz kadınlarının Türk köklerinden gelen bu haklarını yeniden kazanmaları önemlidir.

Kaynakça

- Abay Alyüz, S. B. (2022) Ahilik ve Bacıyan-ı Rum ile Sosyal Hizmetin Temel Fonksiyonları Açısından Karşılaştırılması. Bayburt Üniversitesi İnsan Ve Toplum Bilimleri Fakültesi Dergisi, 5(10), 39-51. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/butobid/issue/69169/1070772>
- Altaş, D. (2017) Ahi teşkilatının Anadoluya gelen Türkmenler üzerindeki etkileri (Master's thesis, Sosyal Bilimler Enstitüsü). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi>
- Altın, K. (2020). Bacıyan-ı Rumdan Günümüze Ulaşan Kadın Uygulamaları. VI. Uluslararası Ahilik Sempozyumu, Kırşehir. https://www.academia.edu/50909537/VI_Ulusal_ras%C4%B1_Ahilik_Sempozyumu_Ahili%C4%9Fin_G%C3%BCn%C3%BCm%C3%BCze_Yans%C4%B1_malar%C4%B1
- Akgül, Deniz. (2014) Bacıyân-ı Rûm'un Günümüze Yansması.

- https://www.researchgate.net/publication/301695790_BACIYAN-I_RUM%27UN_GUNUMUZE_YANSIMASI?channel=doi&linkId=57234aae08ae586b21d8810a&showFulltext=true
- Akgül, D. (2021) Kadının iş hayatına katılımında Bacıyan-ı Rûm teşkilatı ve tobb il kadın girişimciler kurullarının katkıları. Ahi Evran Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, <https://dergipark.org.tr/tr/pub/aeuibfd/issue/66307/1022898>
- Aslan E. H. (2013) Türklerde İş Ahlakı Ve Geçmişten Günümüze Ahilik, (Beykent Üniversitesi Sos. Bil. Ens. Yüksek Lisans Tezi), İstanbul, Âşık Paşazâde, Târih-i Âl-i Osman, İstanbul 1332 <https://docplayer.biz.tr/138177829-Tevarih-i-al-i-osman-asikpasazade-tarihi-hazirlayan-aysenur-kala-kamer-yayinlari.html>
- Aydın, S. (2016) Küreselleşme ve Neo-Liberal Uygulama Sürecinde Sosyal Politika Alanında Ortaya Çıkan Problemlere Çözüm Önerisi: Osmanlı İmparatorluğu'nda Ahilik Sistemi, Kastamonu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/309646>
- Aydın, K. (2020) "Selçuklu ve Osmanlı'da Sosyoekonomik Kalkınma Modeli Olarak: Ahilik". Sosyal Araştırmalar ve Davranış Bilimleri Dergisi, 182. https://www.sadab.org/FileUpload/bs701867/File/13-kenan_aydin_selcuklu_ve_osmanli%E2%80%99da_sosyoekonomik_kalkinma_modeli_olarak_ahilik.pdf
- Barkan, Ö. L. (1942) "Osmanlı İmparatorluğu'nda bir iskan ve kolonizasyon metodu olarak Vakıflar ve temlikler I: İstila devirlerinin kolonizatör Türk dervişleri ve zaviyeler", Vakıflar Dergisi, s. 279-386. https://www.academia.edu/26691851/%C3%96mer_L%C3%BCtfi_Barkan_Kolonizat%C3%B6r_T%C3%BCrk_dervi%C5%9Fleri_pdf
- Bayram, Mikail (2001) "Türkiye Selçukluları Döneminde Bilimsel Ortam ve Ahiliğin Doğuşuna Etkisi", Türkiye Araştırmaları Dergisi, S. 10, s. 1-11. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/sutad/issue/26290/277023>
- Bayram, Mikail (1999) Bacıyan-ı Rum, Osmanlı, VI, Yeni Türkiye yay., Ankara, s. 365-379. <https://www.academia.edu/2035146>
- Bayram, Mikail (2008) Fatma Bacı ve Bacıyan-ı Rûm (Anadolu Bacıları Teşkilatı), İstanbul: Nüve Kültür Merkezi yayınları
- Bayram, S. (2012) "Osmanlı Devleti'nde Ekonomik Hayatın Yerel Unsurları: Ahilik Teşkilatı ve Esnaf Loncaları", İstanbul, s. 85 <https://dergipark.org.tr/tr/pub/iuilah/issue/983/11077>
- Bulduker, Gülten (2020) "Modern Zamanların Estetik Algısı ve Türklerde Ahilik Kültürünün Önemi", Türklük Bilimi Aratırmaları, (47) 23-38.
- Bulut, S. (2020) Ahi women's: The first women's non-governmental organization in the world. Sociology Insights. <https://openaccess.ihu.edu.tr/xmlui/handle/20.50.1.12154/1090?show=full>
- Çağatay, N. (1989) Bir Türk Kurumu Olan Ahilik, Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi. <https://kitaplar.ankara.edu.tr/xmlui/handle/20.50.0.12575/79482>
- Çalışkan, Y., İkiz, L. (1998) Kültür, Sanat ve Medeniyetimizde Ahilik, Kültür Bakanlığı Yayınları, s. 41-44, Ankara
- Demir, G. (1996) "Ahilik ve Tüketici Koruma İlişkileri", Ahilik Kültürü Haftası 1995 Yılı İstanbul Paneli, İstanbul Esnaf ve Sanatkarlar Odaları Birliği Yayınları. No:3, İstanbul, s.35-41
- Demir, Galip (2000) Osmanlı Devleti'nin Kurulduğu Yılı Ahilik, Ahi Kültürünü Araştırma ve Eğitim Vakfı Yayınları, İstanbul.
- Düşükcan, M., & Başdaş, O. (2019) Ahilik ilke ve uygulamalarının günümüz kobi'lerine yansımaları: elazığ ili örneği. Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, 18(70), 866-881. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/esosder/issue/43078/476801>
- Gündüz, Ahmet (2012) Tarihî Süreç İçerisinde Türk Toplumunda Ve Devletlerinde Kadının Yeri Ve Önemi, International Journal of Social Science, Volume 5 Issue 5, p. 129-148 https://jasstudies.com/?mod=makale_tr_ozet&makale_id=26173#
- Karasoy, Y. (2003) "Ahi Kelimesi ve Türk Kültüründe Ahilik". Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi / 14 2. https://www.academia.edu/2154131/Ahi_Kelimesi_ve_T%C3%BCrk_K%C3%BClt%C3%BCr%C3%BCnde_Ahilik?auto=download
- Sırım, V. (2015) Osmanlı Kadınının Ekonomik Hayata Etkin Katılımı: Bacıyan-ı Rûm Örneği. Hak İş Uluslararası Emek ve Toplum Dergisi, 4(8), 118-125 <https://dergipark.org.tr/tr/pub/hakisderg/issue/7582/99535>
- Tathiloğlu, K. (2012). Ahilik Teşkilatında Anadolu Türk Kadınının Girişimciliğine Sosyal- Psikolojik Bir Yaklaşım. Bingöl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 2(4) , 69-92 . <http://busbed.bingol.edu>
- Gültepe, Necati (1999). Turancılık Tarihinin Kaynakları. Turan Kültür Vakfı: İstanbul.
- Gültepe, Necati (2008). Türk Kadın Tarihine Giriş "Amazonlardan Bâcıyan-ı Rûm'a". Ötügen Yayınları: İstanbul.
- Erbaşı A. (2012) "Ahi Teşkilatında Yönetim Fonksiyonlarıyla İlgili Uygulamalar," Turkish Studies, Cilt 7, Sayı 2, Sayfalar 1321-1331 <https://www.acarindex.com/pdfler/acarindex-fd68ce92-0737.pdf>
- Erdem, Y. T. - Yiğit, H. (2010) Bacıyan-ı Rûm'dan Günümüze Türk Kadınının İktisadî Hayattaki Yeri, İstanbul: İstanbul Ticaret Odası. [https://turuz.com/storage/Turkoloji/Tarix/2013/845-Baciyani_Rumdan_Gunumuze-_Turk_Qadininin_Iqtisadi_Hayatdaki_Yeri_\(Yasemin_Tumer_Erdem-Halime_Yighit\)._\(Istanbul-2010\).i.pdf](https://turuz.com/storage/Turkoloji/Tarix/2013/845-Baciyani_Rumdan_Gunumuze-_Turk_Qadininin_Iqtisadi_Hayatdaki_Yeri_(Yasemin_Tumer_Erdem-Halime_Yighit)._(Istanbul-2010).i.pdf)
- Köken, A. H., Büken, N. Ö. (2018). XIII. Yüzyılda Güçlü Bir Toplumun Gelişmesine Katkı Sunan Fatma Bacı ve Dünyanın İlk Kadın Örgütlerinden: Bacıyan-ı Rûm (Anadolu Bacılar Teşkilatı). Mersin Üniversitesi Tıp Fakültesi Lokman Hekim Tıp Tarihi ve Folklorik Tıp

Dergisi, 8(2), 113-119.
<https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/463406>

Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 4(2), 500-537.
<https://dergipark.org.tr/en/pub/bseusbed/issue/50446/539206>

Yüksel, İ. (2019) Ahilik felsefesinden günümüz meslek ahlakı tartışmalarına bir bakış. Bilecik Şeyh Edebali

© Author(s) 2024.

This work is distributed under <https://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/>